*Established the meaning of concept "development" among the contemporary terminology of education in English.*
***Key words**: concept, development,* conceptual world picture*, terminology .*

**ШЕВЧЕНКО А.Ф.,**
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м.Київ

**УДК 37.011.3**

## КОНСТРУКТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ДІЙ В УМОВАХ КОНКРЕТНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИТУАЦІЇ

**Постановка проблеми**. Сучасна освітня практика констатує той факт, що ефективність діяльності вчителя обумовлена не лише продуманим вибором предметних технологій, але й умінням управляти педагогічним процесом, вибудовувати систему педагогічно-оптимальних взаємовідносин, конструктивно вирішувати казуальні суперечності та конфлікти. Професіоналізм сучасного вчителя виявляється і в тому, що педагогічні завдання він вирішує не стільки на інтуїтивному рівні, скільки на свідомому, спираючись на знання психолого-педагогічних закономірностей, обґрунтовуючи та виважуючи кожний свій крок. В конкретній педагогічній дії знаходить відображення професійна позиція вчителя, його методичний рівень підготовки, педагогічна імпровізація та, врешті решт, різнобічна орієнтація на всі сфери педагогічної діяльності.

Конструктивність педагогічний дій ми розглядаємо в контексті: технології управління міжособистісними конфліктами; теорії соціального управління педагогічним процесом; застосування методів педагогічного процесу; новітніх підходів до організації педагогічної практики; використання лабораторно-практичних занять з курсу «Методика виховної роботи». Тому **мета статті** полягає в розкритті сутнісних характеристик конструктивності педагогічних дій та описі етапів конструктивного рішення в умовах конкретної освітньої ситуації.

Як свідчить досвід практичної діяльності, так трапляється, що реакція на ті чи інші дії учнів вимагає миттєвої зміни педагогічної позиції, приведення її у відповідність з реаліями життєдіяльності вихованця. Саме в такі моменти з очевидністю проявляється професійна культура вчителя. І природно те, що своїми діями та вчинками учитель може зняти напруження негативних емоцій, надавши педагогічного спрямування навчальній, виховній чи конфліктній ситуації, адекватно реагуючи на ситуацію та одночасно вирішуючи дидактичні завдання.

У зв'язку з цим суттєвими є зауваження І. Риданової, яка розглядаючи конструктивність педагогічних реакцій в кризові моменти мала на увазі ту обставину, що іноді для прийняття рішення потрібні не години, а хвилини і секунди і вирішальну роль відіграють імпровізаторські здібності [3].

У психолого-педагогічній літературі імпровізація вчителя розглядається як знаходження несподіваного педагогічного рішення та його миттєве втілення в практику. Разом з тим, як справедливо зауважує Є. Савін [4], наявність професійного досвіду ще не гарантує розвиток схильності до імпровізації в педагогічному мисленні. Повноцінним ресурсом педагогічної імпровізації досвід стає за умови поєднання з такими особистісними якостями як екстравертірованність і впевненість в собі. І лише тоді, засвоєння дидактично адаптованого професійного досвіду, відображене у вигляді загальної самооцінки досвідченості, має співвідноситься з результативними і метакогнітивними характеристиками вирішення педагогічних завдань, а це в свою чергу свідчить про комплексність та цілісність в підготовці майбутніх педагогів: в методичному плані, в освоєнні основами педагогічних технологій та формуванні готовності до педагогічного експромту.

Акцентуючи увагу на педагогічній імпровізації, де вчитель виявляє свою самобутність у досягненні поставленої мети, не можна оминути його діяльність, пов'язану особливостями використання тих чи інших методів, прийомів, засобів педагогічної роботи. В цьому питанні необхідно виходити з того, що в основі професійно-виважених кроків вчителя лежать особливим чином узагальнені та стереотипні форми організації педагогічного досвіду, які дозволяють йому здійснювати звичні, а водночас доцільні та педагогічно - обґрунтовані дії щодо планування, організації діяльності та досягнення поставленої мети в будь-яких організаційних формах.

Визнання того, що конструктивність педагогічних дій розглядається у взаємозв'язку з конкретними умовами соціального і технологічного характеру лише актуалізує проблему ситуації, її аналізу та оцінки під час застосування методу. Очевидно, така ситуація не може включати в себе всі умови, що складаються на момент використання виховного засобу, а лише ті, що вирішальним чином впливають на вибір методу та ефективність його застосування.

Для з'ясування сутності даної проблеми необхідно розглянути такі терміни та поняття як «навчальна ситуація», «виховна ситуація», «педагогічна ситуація», «освітня ситуація»: всіх їх об'єднує поняття «ситуація», що несе в собі певну суперечність, сукупність обставин, умов, що створюють ті чи інші відносини та визначають відповідний стан об'єкта чи явища. Так під педагогічною ситуацією розуміють складову частину навчально-виховного процесу, безпосередню реальність, за допомогою якої педагог керує таким процесом. Інше визначення педагогічної ситуації приводить нас до конкретного факту, життєвої історії в педагогічній діяльності вчителя, яка породжує педагогічні завдання і вимагає невідкладного вирішення. Розглядаючи виховну ситуацію ми приходимо до певних суперечностей – між новими, більш складними і соціально значущими завданнями, які визначає вихователь, і усвідомленням дитиною свого фонду умінь, способів поведінки чи її мотивами в даний момент. Аналізуючи зміст поняття «освітня ситуація» приходимо до сутності життєвої ситуації як об'єктивного простору прояву суб'єктивного, як сукупність життєвих обставин конкретної

того хто навчається особистості. У сучасному освітньо-інформаційному просторі на думку Г. Семенової складаються дві принципово різні освітні ситуації [5]: ситуація дистанційного навчання та ситуація традиційного навчання, які необхідно враховувати під час організації педагогічної діяльності.

Отже, розглядаючи конструктивність педагогічних дій в умовах освітньої ситуації ми в першу чергу звертаємо увагу на сукупність обставин навчальної взаємодії та взаємовідносин вчителя і учнів, які вимагають прийняття рішення, що є педагогічно виваженим і адекватним відповідним діям чи вчинкам вихованців. Тоді освітня ситуація має визначати основні, вирішальні умови, з якими безпосередньо пов'язаний вибір потрібного педагогічного методу та ефективність його застосування.

Все це говорить про специфіку ситуації для різних груп методів, що покликані вирішувати різні педагогічні завдання. Серед цих завдань можна виділити чотири основні, вирішувати які доводиться кожному вчителю незалежно від його ролі і місця в педагогічній взаємодії: це організація міжособистісної взаємодії в класі та керівництво розвитком таких взаємин, це формування світогляду вихованців, це практичне навчання учнів, засвоєння ними спеціальних знань та досвіду творчої діяльності в різних видах діяльності, це, в решті-решт, створення виховного середовища вихованця. У вирішенні кожного з перерахованих завдань провідна роль віддаємо методам організації досвіду поведінки вихованців, методам формування свідомості особистості; методам практичного навчання, методам педагогічної взаємодії.

Як зазначає В. Коротов [2] лише комплексна оцінка педагогічної ситуації визначає вибір методу навчання чи виховання. Оптимальний вибір та правильне використання педагогічного методу позитивно впливають на ситуацію, забезпечують її розвиток і тим самим створюють сприятливий простір для застосування більш досконалих форм такого методу чи інших методів.

В умовах організації цілісного педагогічного процесу вчитель має комплексно підходити до використання різних методів та прийомів, виступаючи одночасно в ролі організатора, інструктора чи суб'єкта педагогічного впливу. У такий спосіб він має всі шанси адекватно оцінити і врахувати всі складові педагогічної ситуації, її вирішальні чинники для застосування методів педагогічного процесу. Його педагогічні дії вже мотивовані, оскільки спрямовані на ціннісну діагностику вихованців, з'ясування рівня розвитку групи, формування внутрішньоколективних взаємовідносин, сприяння засвоєнню вихованцями досвіду пізнавальної чи практичної діяльності та формування позитивного ставлення до неї. Подібне розпізнавання факторів, конкретних умов активізації освітньої ситуації, дозволяє педагогу не за інтуїцією, а професійно та конструктивно обґрунтовувати і правильно застосовувати той чи інший метод, підбирати засоби та реалізувати його прийоми. Саме тому важко переоцінити значення освітньої ситуації в управлінні навчально-пізнавальною діяльністю учнів, створенні виховного середовища школярів.

Очевидним стає той факт, що формування готовності конструктивно діяти в умовах освітньої ситуації є складною системою, одним з елементів якої є лабораторно-практичні заняття з курсу «Методика виховної роботи». Як свідчить досвід практичної діяльності подібні заняття заплановані в одному семестрі з пропедевтичною практикою другого курсу чи з педагогічною практикою четвертого курсу, крім того, вивчення методики виховної роботи супроводжується курсовою роботою, дипломними, бакалаврськими та магістерськими програмами. Тому природно, що «Методика виховної роботи» серед дисциплін психолого-педагогічних циклу займає чильне місце і має великі можливості для повноцінного виконання завдання з виховної діяльності з урахуванням її мінливості та тимчасовості. Засвоєння дидактично адаптованого педагогічного досвіду на заняттях з методики виховної роботи супроводжується експериментом, спостереженням, аналізом практики, власного досвіду студентів, підготовкою творчих доповідей, дискусіями, аналізом конкретних ситуацій та ін.

Як засвідчує реальна педагогічна практика лабораторні-практичні заняття сприяють: формуванню вмінь застосовувати теоретичні знання на практиці, зокрема вміння моделювати стратегію та технологію спілкування для розв'язання конкретних професійно-педагогічних завдань, уміння керувати власною поведінкою і поведінкою інших людей в складних умовах професійної діяльності та в різноманітних життєвих ситуаціях; розвитку різнобічних якостей розумової діяльності, самостійного творчого підходу до дійсності, вмінню відстоювати і доводити свої погляди; підготовки студентів до навчально-дослідної та науково-дослідній роботи.

Число лабораторно-практичних занять і матеріали з кожного з них перевищують час, передбачений навчальним планом. Завдяки цьому викладач має можливість обрати теми і завдання, замінити на інші форми і методи проведення занять в залежності від місцевих умов та специфіки педагогічної підготовки інституту чи факультету. Різноманітність завдань і тематики лабораторних занять, намагання активізувати пізнавальну діяльність студентів визначають і різноманіття методів проведення занять. Основними серед них є: навчальний експеримент, спостереження, вправи з психолого-педагогічного аналізу ситуацій, бесіда, робота з книгою, самостійні творчі доповіді, дискусії, курсові проекти, дипломні та магістерські програми.

Відомо, що провідну роль в професійній підготовці вчителя відіграє педагогічна практика, вона має вирішувати комплекс завдань, що пов'язані з методикою викладання, особливостями виховної роботи, дослідно-пошуковою діяльністю вчителя. Комплексність підходу в процесі вивчення курсу «Методика виховної роботи» передбачає охоплення практичних аспектів управління навчально-пізнавальної діяльності учнів, організацію виховної взаємодії, оволодіння методикою дослідно-пошукової роботи та ін. І найголовніше, дозволяє майбутнім педагогам вже з другого курсу творчо підходити до виконання практичних завдань, імпровізувати, активізувати їхню пізнавальну діяльність, виявляти самостійність, а четвертокурсникам – переосмислити досвід здійснення уже відомих способів педагогічної діяльності та навчитись працювати самостійно у відповідності до програми виховної діяльності: її концепції та технології.

**Висновки.** Отже, привернення уваги до сутності педагогічної діяльності в основі якої конструктивність педагогічних дій в умовах освітньої ситуації допомагає описати його як процес. Так, конструктивність дій

вчителя спочатку визначається у формі пізнавального завдання, це по-перше. По-друге, спираючись на наявні знання та миттєво оцінюючи умови чи обставини, вчитель теоретично співвідносить засоби, предмет і передбачуваний результат власних дії. По-третє, вирішене пізнавальне завдання переходить у форму практичного перетворювального акту, при цьому виявляється суперечність між засобами та об'єктами педагогічного впливу, що позначаються на результатах дії вчителя, сприяючи створенню ситуації. У зв'язку з цим з форми практичного акту дія знову переходить у форму пізнавального завдання, умови якого стають більш адекватними вирішенню освітніх завдань.

Все вище зазначене свідчить про те, що конструктивність професійних дій та вчинків вчителя в умовах освітньої ситуації необхідно характеризувати: оперативністю у налагодженні предметної взаємодії; творчим самовираженням у досягненні поставленої мети; інтелектуальною напруженістю та емоційною насиченістю суб'єктів педагогічного процесу; стохастичністю та самокерованістю виховної діяльності.

**Література**

1. Андрущенко В. П. Академічна мобільність: проблема реалізації в Україні і в світі / В. Андрущенко, В. Молодиченко // Вища освіта України. - 2010. - № 1. - С. 34-42.
2. Коротов В. М. Развитие гуманистических взглядов и убеждений: Кн. для учителя / Виктор Михайлович Коротов. – Самара: Самар. ун-т, 1994. – 103 с.
3. Рыданова И. И. Основы педагогики общения / И. И.Рыданова – Мн.: Беларусская наука, 1998. – 319 с.
4. Савин Е. Ю. Психологические условия педагогической импровизации в мышлении студентов-педагогов / Е.Ю. Савин // Научный и гуманитарный потенциал обучения и воспитания: материалы 2-й Российской научно-практической конференции памяти Е. Л. Прасоловой, 27-28 мая 2011 года, Калуга / [Под ред. К.Г.Никифорова.] – Калуга: Изд-во КГУ им К. Э. Циолковского, 2011. С.67-71.
5. Семёнова Г. В. Личностные особенности студентов, находящихся в ситуации дистанционного обучения / Г. В. Семёнова – Санкт-Петербург: РГПУ им. А. И. Герцена.– Сентябрь 2009 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.humanpsy.ru/semenova/do

***Шевченко А.Ф. Конструктивність педагогічних дій в умовах конкретної освітньої ситуації***

***Анотація.*** *В статті дано сутнісну характеристику конструктивності педагогічних дій та здійснено опис етапів конструктивного рішення в умовах конкретної освітньої ситуації.* ***Ключові слова****: педагогічна імпровізація, освітня ситуація, педагогічний процес, педагогічна практика.*

***Шевченко А.Ф. Конструктивность педагогических действий в условиях конкретной образовательной ситуации.***

***Аннотация.*** *В статье дается сущностная характеристика конструктивности педагогических действий и осуществляется описание этапов конструктивного решения в условиях конкретной образовательной ситуации.* ***Ключевые слова:*** *педагогическая импровизация, образовательная ситуация, педагогический процесс, педагогическая практика.*

***Shevchenko A. Constructive of pedagogical actions in the conditions of particular educational situations.***

***Annotation.*** *The article gives a characteristic constructive pedagogical action and is a description of the stages of the constructive decisions in the conditions of particular educational situations.* ***Keywords:*** *pedagogical improvisation, educational situation, pedagogical process, pedagogical practice.*

**ЯКОВЕНКО Т.В.,**
Інженерно-педагогічна академія,
м. Київ

**УДК 378.147Т**

## ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Постановка проблеми.** У сучасному світі розвиток України визначається у загальному контексті європейської інтеграції з її вимогами, зокрема до якості освіти. Підвищення вимог до якості інженерно-педагогічної освіти стає насущною проблемою і умовою розвитку всієї системи педагогічної освіти, стимулом оновлення її змісту на основі принципів фундаментальності, інтегративності, спадкоємності і практичної спрямованості.

Сучасні інженери-педагоги повинні мати широкий технічний світогляд, бути здатними до проектування, реалізації, контролю, оперативного реагування на будь-які зміни в педагогічному процесі, спроможними передбачити наслідки цих змін, планувати свої дії, самостійно визначати найбільш раціональні прийоми педагогічного впливу.

Нові вимоги до професійного образу майбутнього викладача передбачають нові підходи й принципи підготовки їх в умовах інженерно-педагогічної освіти. Новизна підходу в підготовці сучасних кадрів полягає в тому, щоб забезпечити таку дидактичну реальність, у якій майбутні фахівці опановували б особистісно-креативні функції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** показав, що проблема розвитку креативності особистості розглядалася як українськими вченими (В. Клименко, Є. Лузік, О. Потебня, В. Роменець, Л. Шелестова), так і російськими (Д. Богоявленська В. Дружинін, О. Лук, С. Максимова, О. Матюшкін, О. Мороз, Є. Ніколаєва, Я. Пономарьов) та зарубіжними (Г. Алдер, Дж. Гілфорд, А. Маслоу, К. Поппер, К. Роджерс, П. Торренс) педагогами та психологами.